

Haverinen Maarit

LAITOSTUNEEN ASIAKKAAN KOTIUTUS
- VOIMAA VUOROVAIKUTUKSESTA

Sosiaalialan koulutusohjelma
2013

LAITOSTUNEEN ASIAKKAAN KOTIUTUS – VOIMAA VUOROVAIKUTUKSESTA

Haverinen, Maarit
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Marraskuu 2013
Ohjaaja: Sirén, Anja
Sivumäärä: 30
Liitteitä: 1

Asiasanat: laitostuminen, vuorovaikutus, voimaantuminen, kotiutus

---

Opinnäytetyön aiheena oli kuvata laitostuneen asiakkaan kanssa vuorovaikutuksellisen tukemisen avulla tehtävää, kotiutukseen tähtäävää työskentelyä. Tarkoituksena oli selvittää, mitä vaikutuksia työskentelyllä oli, mitkä elementit nousivat tärkeiksi ja millaiset tekijät estivät työskentelyä tai kotiutuksen toteutumista. Opinnäytetyössä kuvataan vuorovaikutuksellisen tukemisen prosessia ja tuloksia sekä työskentelyn aikana esiin nousseita ilmiöitä.

Kyseessä on laadullinen tutkimus, tutkimustyyppinä tapaustutkimus ja tutkimusstrategiana toimintatutkimus. Tiedonkeruumenetelminä käytettiin havainnointia, haastattelua ja kyselyä. Työskentely tapahtui Euran kunnassa ympärivuorokautisen tehostetun palveluasumisen yksiköissä asuvien kolmen henkilön kanssa.

Opinnäytetyön myötä löytyi vaativan asiakastyön onnistumisen edellyttämiä elementtejä, kuten asiakasta omana persoonana kuuleva kohtaaminen, asiakkaan luottamuksen arvoinen toiminta sekä pienin askelin etenemisestä iloitseminen. Onnistumisia estäviä elementtejä olivat mm. kiirehtiminen, eli asiakkaan oman tahdin kunnioittamisen unohtaminen, sekä epäonnistuminen yhteistyön ja yhteisten tavoitteiden rakentamisessa omaisten tai henkilökunnan kanssa.

Tämän opinnäytetyön aiheena olevasta työskentelystä on jo seurannut työskentelymuoto, jota käytetään mm. oman kunnan ulkopuolelle sijoitettujen mielenterveyskuntoutujien kotiuttamisessa kunnan avopalveluiden piiriin. Sen kulmakivenä on jokaisen asiakkaan kohdalla erikseen tehtävä kotiutussuunnitelma, joka perustuu asiakkaan aidon kohtaamisen ja kuulemisen myötä löydettyjen tarpeiden ja voimavarojen mukaisen yksilöllisen tukiverkoston rakentamiseen.

DISCHARGING INSTITUTIONALIZED CLIENTS BY EMPOWERING INTERACTION

Haverinen, Maarit
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
November 2013
Supervisor: Sirén, Anja
Number of pages: 30
Appendices: 1

Keywords: institutionalized client, interaction, empowerment, discharge

---

The purpose of this thesis was to describe working with institutionalized clients by empowering interaction, aiming to discharging the patients. The aim of this thesis was to find out how the working affected the patients, which factors were important and which factors prevented working or discharging. The thesis includes a description of the process and results of the empowering interaction and also a description of the phenomenon's that arose while working.

The thesis in question is a qualitative thesis that has been executed by a case study, the research strategy being an activity analysis. The data was drawn by using observation, interviewing and enquiries. The work was done in the municipality of Eura with three clients who lived in round-the-clock intensive care supported living units.

Several factors were found during the study to get success on working with demanding clients. These factors were appreciative encounters and truly hearing the clients out, being trustworthy and taking joy of progressing by small steps. Factors that prevented success were rush, as in forgetting to respect the clients own pace, and failing in cooperation and in the attempt of building shared goals with the relatives or the staff, among other things.

The aim of this thesis was followed by a method used with mental healthcare clients, who have been placed outside of their own municipality, when they are discharged into outpatient care. The keystone of this method is an individual discharge plan, which is based on a genuine encounter and listening to the client. It includes building an individual support network based on his or her needs and resources.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	6
2.1	Aiheen ajankohtaisuus	6
2.2	Laitostuminen	7
2.3	Psykososiaalinen kuntoutus	8
2.4	Kotiuttaminen	11
2.5	Tutkimuksia laitostumisesta, kuntoutuksesta ja kotiuttamisesta	12
3	OPINNÄYTETYÖN KUVAUS	13
3.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	13
3.2	Opinnäytetyön toteuttaminen	14
4	TYÖSKENTELYN KUVAUS	15
4.1	Asiakas "Alfa"	16
4.1.1	Työskentely Alfa'n kanssa	17
4.1.2	Esimerkki tapaamisesta: tukiasunnon katsominen	20
4.1.3	Epäonnistumisia	21
4.1.4	Työskentelyn päättäminen	22
4.1.5	Työskentelyn tulokset	23
4.2	Asiakas "Beeta"	24
4.2.1	Työskentely Beetan kanssa	25
4.2.2	Työskentelyn päättäminen	26
4.2.3	Työskentelyn tulokset	27
4.3	Asiakas "Gamma"	27
4.3.1	Työskentely Gamman kanssa	28
4.3.2	Epäonnistumisia	28
4.3.3	Työskentelyn jatkaminen	29
5	TULOKSET	29
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	32
	LÄHTEET	35
	LIITE	

1 JOHDANTO

Laitostunut asiakas on tyytyväinen tilanteeseensa. Hänen olonsa on turvallinen, hän saa tarvitsemansa hoidon ja avun. Hän on tottunut saamaan apua - jopa enemmän kuin tarvitsisi. Hän on kasvanut kiinni rutiineihin, hoitajiin ja tutuksi tulleisiin seiniin. Hänen puolestaan päätetään ja hän on tottunut noudattamaan valmiita ohjeita. Hän on oman elämänsä sivustaseuraaaja.

Kun laitostunut asiakas on fyysisesti kotiutuskuntoinen, jotain puuttuu. Hän ei halua lähteä tai on kyvytön lähtemään. Hän on vieraantunut ulkopuolisesta elämästä, yhteisöstä ja yhteiskunnasta. Hän ei ole käynyt juuri missään, hän ei ole osallistunut ympäröivän maailman menoon. Hän on katsonut uutisista, miten maailma muuttuu. Oman elämän hallinta on kadonnut jo vuosia sitten eikä asiakkaalla ole voimia sitä etsiä.

Työskentelin kolmen asiakkaan kanssa tavoitteenani auttaa heitä etsimään ja löytämään kadonneen kiinnostuksensa oman elämänsä asioihin, asumisyksikkönsä ulkopuoliseen elämään ja siihen, että heillä vielä voisi olla ”oma tupa, oma lupa”. Lähestyin heitä tukihenkilönä, jolla oli aikaa varattuna. Aikaa kuunnella, aikaa olla läsnä. Aikaa kohdata ihminen.

Työskentelin Euran kunnassa, jonka tehostetun palveluasumisen yksiköissä asuu eri syistä joitakin henkilöitä, joiden toimintakyky voisi mahdollistaa omassa asunnossa tuetun asumisen, mikäli he uskaltautuisivat sitä yrittämään. Ulkopuolisen silmin on ilmeistä, että asiakkaan elämä olisi siten mielekkäämpää, mutta lähtötilanteessa asiakkaan käsitys itsestään ja omista mahdollisuuksistaan itsenäisempään elämään on hämärtynyt.

Opinnäytetyöni käsittelee kotiuttamiseen tähdänneen tukihenkilötyöskentelyn prosessia, sen vaikutuksia, tuloksia ja niitä ilmiöitä, mitä prosessin aikana nousi esiin.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Aiheen ajankohtaisuus

Ikäihmisten kotiuttaminen on ajankohtainen aihe niin Euran kunnassa, muualla Satakunnassa kuin valtakunnallisestikin. Vuoden 2011 alussa Harjavalasta uutisoitiin: ” Vanhuksia ei tulevaisuudessa makuuteta laitospaikoilla tai vanhainkodeissa. Suuntana on, että ikäihmiset saavat elää omissa kodeissaan, joihin kunnat tuottavat tukipalveluita”. Uutisotsikossa kerrotaan, että ”Harjavalta siirtää vanhuksia laitoksista takaisin koteihinsa”. (Harjavalta siirtää.. 2011.)

Seuraavassa ote Kankaanpään perusturvalautakunnan kokouspöytäkirjasta: ” Vanhusten määrä Satakunnan sairaanhoitopiirin alueella lisääntyy. Vuoden 2030 mennessä 75 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa sairaanhoitopiirin alueella 1,8-kertaiseksi. Suositusten mukaisesti laitospaikkojen määrää on vähennettävä, ja samalla on kehitettävä rinnalle arviointi- ja kuntoutuspainotteisten yksiköiden toimintaa kotihoidon ja kotona asumisen tueksi. Ikäihmistä hoidettaessa tulee muistaa, että kokonaisvaltaisella ja kuntouttavalla työotteella voidaan ylläpitää ja parantaa iäkkään ihmisen toimintakykyä silloinkin, kun sitä on vain vähän jäljellä.” (Kankaanpään perusturvalautakunnan pöytäkirja 23.4.2013, 32 §.)

Laitospaikkoja vähennetään ja ikääntyvien hoitoa siirretään kotona tuettavaan asumiseen tai kevyemmän tuen eri asumismuotoihin. Ympärivuorokautisen erityisen tuen ja hoidon yksiköt on jätävä niille, joiden kotona asuminen on kaikkien tukimuotojenkin jälkeen mahdotonta.

Tarkoituksenmukaisen hoidon, tuen ja asumismuodon löytäminen eri asiakasryhmille ja asiakaslähtöisesti kullekin asiakkaalle on tärkeää sekä asiakkaan elämänlaadun optimoimiseksi että pienen kunnan kustannustehokkuuden varmistamiseksi. Asiakkaan, jonka elinpiiri on laajempi ja elämän sisältö monipuolisempi omassa asunnossaan, tulisi saada riittävä tuki itsenäiseen asumiseen omassa asunnossaan niin pitkään kuin se on mahdollista.

Joskus laitospaikkojen suosiminen näyttäytyy helpolla pääsemisen tavoitteluna: on helpompaa, jos pissavaatteiden kanssa touhuava asiakas käyttää vaippoja, tai jos ovet auki unohtava asukas on lukkojen takana. Näissä tilanteissa täytyisi punnita, millä tavalla laitoshoido parantaa asiakkaan elämänlaatua. Kuka on valinnut heidän puolestaan, että heidän elämänsä helppous tai riskittömyys on suurempiarvoista kuin heidän itsenäisyytensä, vapautensa ja heidän omatoimisuutensa säilyminen?

2.2 Laitostuminen

Sanakirjan mukaan laitostuminen tarkoittaa muuttumista hoito- tai muussa laitoksessa passiiviseksi ja itsenäiseen elämään kykenemättömäksi (Suomisanakirja [www-sivut](http://www.sanakirja.fi) 2013).

Käsite on lähellä opitun avuttomuuden käsitettä: henkilölle on kokemustensa perusteella muotoutunut käsitys, ettei hän kykene itse vaikuttamaan hänelle tärkeiden tapahtumien kulkuun. Tämä vaikuttaa hänen motivaatioonsa, kognitioihinsa ja tunteisiinsa. Näin muodostuu tila, jossa yksilö ei usko omiin mahdollisuuksiinsa eikä pyri mihinkään. (Järvikoski 1994, 101.)

Käytännössä laitostuminen johtaa siihen, että pitkään laitoksessa asuttuaan ihmisen omatoimisuus vähenee, hän eristäytyy ja voi alkaa pelätä sosiaalisia kontakteja ja uusia tilanteita. Päätöksenteko vaikeutuu, koska sitä ei tarvita. Kiinnostus omaa elämää kohtaan laantuu, sillä päivät toistuvat samanlaisina. Toisaalta ihminen kiinnittyy rutiineihin ja tutuksi tulleeseen toimintaympäristöön niin vahvasti, että niistä poikkeaminen voi alkaa tuntua pelottavalta. Näin laitostuminen aiheuttaa asiakkaan toimintakyvyn heikentymistä.

Toimintakyky jaetaan vaihtelevasti kolmeen tai neljään osa-alueeseen. Fyysisellä toimintakyvyllä tarkoitetaan elimistön toiminnallista kykyä selviytyä sille asetetuista fyysistä ponnistelua vaativista tehtävistä (WHO ja Stakes 2004). Psyykinen toimintakyky sisältää mm. minäkäsityksen, asenteet, elä-

mäntäavoitteet, psyykkisen terveyden sekä vuorovaikutuksen yksilön ja hänen ympäristönsä välillä (Ruoppila 2002, 119-120). Kognitiiviset toiminnot joko sisällytetään psyykkiseen toimintakykyyn tai erotellaan omaksi osaluokkaan.

Sosiaalinen toimintakyky on nähty yksilön sosiaalisina kontakteina, ajankäytönä ja harrastuksina, mutta myös yksilön ja yhteisön vuorovaikutuksena sekä kykyä selviytyä sosiaalisista tilanteista ja toimia yhteiskunnan jäsenenä. Sosiaalinen toimintakyky liittyy psykososiaaliseen hyvinvointiin, kun se sisältää ihmisten väliset suhteet ja niiden vaikutuksen elämänlaatuun. (Rissanen 1999, 40).

Tavallisimmin psykososiaalisella toimintakyvyllä tarkoitetaan kykyä tulla toimeen erilaisissa tavanomaiseen elämään ja yhteisöelämään liittyvissä tilanteissa. Siihen kuuluu kyky selviytyä arjen tilanteista, tehdä valintoja ja ratkoa arkielämän ongelmia, olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa ja solmia sosiaalisia suhteita sekä toimia aktiivisesti omassa elin- ja toimintaympäristössään. (Kettunen, Kähäri-Wiik, Vuori-Kemilä & Ihalainen 2003, 53.) Laitostumisen aiheuttama passiivisuus, päätöksenteon vaikeus ja motivaation puute alentavat nimenomaan psykososiaalista toimintakykyä.

2.3 Psykososiaalinen kuntoutus

Psykososiaalisen toimintakyvyn tukeminen tapahtuu vuorovaikutuksessa. Jokainen ihminen haluaa tulla näkyväksi ja kuulluksi itsenään, oman tarinansa kanssa siten, että toinen ihminen pysähtyy ja paneutuu kohtaamisessa juuri hänen tilanteeseensa. Onnistunut psykososiaalinen tukeminen perustuu hyvään vuorovaikutusilmapiiriin ja dialogiin, jossa asiakas kohdataan kunnioittaen hänen ainutlaatuista persoonaansa. Avoimessa ja kunnioittavassa ilmapirissä hän kokee tulewansa hyväksytyksi. (Kettunen ym. 2003, 83.)

Kunnioitus on inhimillisen elämän, kokemuksen ja tunteiden arvostamista riippumatta ihmisen saavutuksista, onnistumisista tai epäonnistumisista, elä-

mänkatsomuksesta, ymmärryksestä tai luonteesta. Ihmisen elämäntarinan arvostaminen merkitsee, ettei kenenkään tarinaa pidä vähätellä, unohtaa, kaventaa tai leimata. Ensimmäiseksi se tarkoittaa sitä, että hänen elämäntarinansa täytyy kuulla voidakseen tuntea sen. (Mattila 2007, 15-17.)

Dialogisuudessa korostuu tasa-arvoinen vuoropuhelu, yhteistyö, jossa työntekijän roolina on keskustelun virittäminen, asiakkaan tarinan ja tarpeiden saaminen esille. Vastausten antamisen sijasta työntekijä pyrkii asettamaan kysymyksiä ja välttämään olettamuksia. Näin asiakas saa mahdollisuuden pohtia itseään ja tilannettaan. (Kettunen ym. 2003, 84.)

Vuorovaikutuksellisessa tukemisessa asiakaslähtöisyys on olennaista. Jokainen asiakas on erilainen ja vuorovaikutus on rakennettava asiakkaittain erikseen hyödyntäen niitä aineksia, joita on käytettävissä. Vuorovaikutuksella pyritään asiakkaan ymmärtämiseen ja tukemiseen. Siihen voi kuulua kuuntelua, kysymistä, selvittämistä, eleillä ja ilmeillä viestimistä, yhdessä toimimista ja tiedon jakamista eli kaikkea sellaista, mikä auttaa asiakasta löytämään omia voimavarojaan, mutta samalla kunnioittaa asiakkaan omaa tahtia. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 13, 22.)

Jokaisen asiakkaan tarpeet ovat erilaisia, mutta niiden voitaneen olettaa perustuvan Maslow'n tarvehierarkian mukaisesti fysiologisiin, turvallisuuden, suhteiden luomisen ja rakkauden, arvostuksen, itsensä toteuttamisen, älyllisiin, eettisiin sekä esteettisiin tarpeisiin.

Psykososiaaliset tarpeet heräävät vuorovaikutuksessa toisiin ja niihin voi myös vastata vuorovaikutuksen avulla. Jokaisella on tarve tulla kuulluksi ja nähdyksi. Jokainen tarvitsee yhteyttä toiseen saadakseen rakkautta ja arvostusta. Muiden tuki korostuu erityisen paljon silloin, kun ihmisen elämänhallintaa tukevat ajatukset ovat joutuneet koetukselle. (Vilén ym. 2008, 58.)

Elämänhallinnan käsitettä on määritelty kirjallisuudessa monin eri tavoin. Lisäksi elämänhallinta on saanut sijansa myös arkipäivän kielenkäytössä, ja sen yleisyys ja monimerkityksellisyys heikentää sen käyttöä tutkimuskäsit-

teenä (Järvikoski 1994, 99). J.P. Roos jakaa elämänhallinnan ulkoiseen ja sisäiseen hallintaan. Ulkoinen elämänhallinta tarkoittaa, että ihminen kykenee toteuttamaan elämälleen asettamansa tavoitteet. Sen keskeisiä tekijöitä ovat aineellisesti ja henkisesti turvattu asema. Sisäinen elämänhallinta taas on sopeutumiskykyä siihen, mitä elämässä tapahtuukin. (Roos 1988, 206-207)

Aineellisia saavutuksia korostava käsitys elämänhallinnasta sopii tähän aikaan ja kulttuuriin, mutta sen tavoittelu ilman sisäistä hallintaa ei riitä: jos terve ja vahva itsetunto ja minäkuva puuttuvat, henkilö voi sortua pieneenkin vastoinkäymiseen. Toisaalta sisäisesti vahva henkilö voi säilyttää elämänhallintansa ankeissakin olosuhteissa. (Raitasalo 1996, 30.)

Elämänhallinnasta puhuttaessa käytetään myös koherenssin käsitettä, josta tutkija Aaron Antonovsky loi teoriansa 1970-luvulla. Koherenssin eli elämäneheyden tunteella tarkoitetaan luottamusta siihen, että elämä on riittävän jäsentynyttä, ennustettavaa ja selitettävää ja että voimavarat riittävät elämän erilaisiin vaatimuksiin vastaamiseen, ja että nämä vaatimukset ovat vaivan arvoisia haasteita. Näin ihminen tuntee, että elämä on riittävän ymmärrettävää, mielekästä ja hallittavaa. (Kettunen ym. 2003, 56.)

Keltikangas-Järvisen mukaan elämänhallinta on ”ihmisen uskoa siihen, että hän voi vaikuttaa asioihin ja muuttaa olosuhteitaan itselleen suotuisammiksi” ja yhdistää käsitteen stressin hallintaan: ihminen joko sopeutuu vallitseviin olosuhteisiin tai konkreettisesti muuttaa niitä. Käsitteen luonne on muuttunut ihmisen luonteenpiirteestä todellisten toimintamahdollisuuksien kuvaamiseen: toisilla on oikeasti enemmän mahdollisuuksia tehdä päätöksiä ja hallita elämäänsä kuin toisilla. Korkea elämänhallinta ei ole pelkästään hyvä asia: vastuun – todellisen tai kuvitellun - kantaminen kaikesta tapahtuvasta on raskasta ja voi johtaa masennukseen. (Keltikangas-Järvinen 2008, 255-257.)

Yksi elämänhallinta-käsitteen määritelmistä on pyrkimys elämänsä hallintaan, jossa johtavana periaatteena on olla antautumatta passiivisuuden ja avuttomuuden valtaan (Järvikoski 1994, 98). Näin ymmärrettynä elämänhal-

linta on laitostumisen vastakohta ja tässä opinnäytetyössä tutkitun työskenteelyn tavoite. Vuorovaikutuksellisessa tukemisessa auttaja pyrkii tukemaan ihmisen tietoista puolta ja niitä voimavaroja, joita hänellä on, ja sen olennainen tavoite on asiakkaan oma kokemus voimiensa lisääntymisestä eli voimaantumisesta (Vilén ym. 2008, 13).

Suomenkielisen kirjallisuuden ensimmäisiä mainintoja voimaantumisen käsitteestä on vuonna 1994 Järvikosken teoksessa avattu *empowerment*-käsite. Tuolloin huomautuksena mainitaan, ettei käsitteelle prosessina ole vielä hyvää suomennosta, mutta sen ”kömpelö kuvaus on voimavarojen käyttöönotto, vahvistaminen ja lisääminen”. Käytännössä se tarkoittaa riippuvuuden vähentämistä, vaikutusmahdollisuuksien lisääntymistä ja osallistumista yhteisön elämään. (Järvikoski 1994, 118.)

Voimaantumisteorian perusteiden mukaan voimaantuminen on sisäinen voimantunne, eikä sitä voi toinen ihminen tuottaa. Voimaantuminen kuitenkin tapahtuu parhaiten ympäristössä, jossa ihminen kokee ilmapiirin turvalliseksi, itsensä hyväksytyksi ja asemansa tasa-arvoiseksi. (Siitonen 1999, 14.) Voimme siis tukea henkilön voimaantumista mahdollistamalla tällaisen ympäristön ja ihmistä arvostavan kohtaamisen.

Aidon kohtaamisen tila syntyy vakavasti ottamisen, läsnäolon ja jakamisen kautta. Kun ihminen ottaa toisen vakavasti, hän arvostaa tämän persoonallisuutta, antaa tilaa ja tietää, että elämän kokonaisuus - sekä haavoittuneisuus että eheytyminen - koskee kaikkia. Läsnä oleminen on välttämätöntä, että syntyy luottamuksen ja välittämisen turvallinen ilmapiiri. (Mattila 2007, 13-14.)

2.4 Kotiuttaminen

Lain mukaan kuntoutuksen edistäminen ja kotona asumisen tukeminen ovat ensisijaisia tavoitteita. Palveluja annetaan ensisijaisesti asiakkaan yksityiskohtiin ja ne toteutetaan niin, että ne tukevat henkilön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä, itsenäistä suoriutumista ja osallisuutta. Muun palveluntarpeen

ennalta ehkäisemiseksi on kiinnitettävä huomiota erityisesti kuntoutumista edistäviin ja kotiin annettaviin palveluihin. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista 980/2012, 13 & 14 §)

Hyvä kotiuttaminen on suunniteltua, se vaatii eri tahojen yhteistyötä ja aikaa, ja sitä ohjaa ajantasainen tieto, joka siirtyy asiakkaan mukana sitä tarvitseville tahoille. Avun tarve selvitetään laaja-alaisesti hoitoneuvottelussa ja asiakkaalle tehdään palvelusuunnitelma. (Sosiaaliportin www-sivut 2009.) Tärkeää on varmistaa, että hän saa tarvitsemaansa apua toimintakykynsä tukemiseksi tai suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista muutenkin, kuin vain sairauden hoidon osalta.

Palveluntarpeiden selvittämisen yhteydessä on arvioitava henkilön toimintakyky monipuolisesti ja luotettavia arviointivälineitä käyttäen. Toimintakykyä arvioitaessa on selvitettävä, miltä osin henkilö pystyy suoriutumaan tavanomaisista elämän toiminnoista asuin- ja toimintaympäristössään, ja missä asioissa hän tarvitsee tukea ja apua. Arvioinnissa on otettava huomioon henkilön fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky sekä hänen ympäristönsä esteettömyyteen, asumisensa turvallisuuteen ja lähipalvelujensa saatavuuteen liittyvät tekijät. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista 980/2012, 15 §.)

2.5 Tutkimuksia laitostumisesta, kuntoutuksesta ja kotiuttamisesta

”Kuntoutus estää vanhainkotiasukkaiden laitostumisen” uutisoitiin Jyväskylän yliopiston internetsivuilla dosentti Terttu Parkatin ohjaamasta tutkimuksesta vuonna 2006. Tutkimuksen valmistuessa sen nimi oli ”Yksilöllisesti suunnitellun toimintakykyä tukevan liikuntaohjelman vaikutukset vanhainkotiasukkaita”. Aineistosta tehtiin neljä pro gradu-tötä, joista mikään ei kuitenkaan enää sisältänyt laitostumisen käsitettä tai samaa merkitsevää korvaavaa käsitettä. Laitostuminen käsitteenä voi synnyttää myös syyllisyyttä: jos laitoksissa laitostuu, onko se hoitokulttuurimme aikaansaama ilmiö.

Psykososiaalisella kuntoutuksella saatuja tuloksia on tutkittu lähinnä kriisi-työssä, kehitysvammaisten tai mielenterveyskuntoutujien kanssa tehdyssä työskentelyssä ja päihdekuntoutuksessa. Kehitysvammaliitto on julkaissut TOIMI-arviointimenetelmän vammaispalvelujen käyttäjän psykososiaalisen toimintakyvyn tarkasteluun. Menetelmän käyttöalue on laajempi ja sen avulla voidaan laatia kuvaus myös muulla tavoin sairaan, esim. mielenterveyskuntoutujan tuen ja palveluiden tarpeesta (Seppälä & Sundin 2011, 6).

Hyvää kotiuttamista on tutkittu ja kehitetty runsaasti terveydenhuollossa eri potilasryhmien näkökulmasta. Teija Hammar (2008, 24-25) määrittää väitöskirjassaan kotiutumisen prosessin ja sen tavoitteet eri näkökulmista. Prosessiin kuuluu toiminnan suunnittelu, tavoitteiden ja keinojen määrittäminen, toteutus ja arviointi. Asiakkaalle tärkeä tavoite on oma selviytyminen kotona ja eläminen kroonisten sairauksien kanssa mahdollisimman itsenäisesti. Myös omaiset pitävät tärkeänä mm. asiakkaan päivittäistä suoriutumista eri toiminnoista.

3 OPINNÄYTETYÖN KUVAUS

3.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Tässä opinnäytetyössä on kyseessä tapaustutkimus, jossa kuvataan kolmen asiakkaan kotiuttamiseen tähtäävä prosessi ja siihen kuuluva asiakkaan tueksi hänen kanssaan tehty työskentely. Työskentelystä kuvataan työmenetelmät ja ne ilmiöt, jotka prosessin aikana tulevat esiin.

Itse työskentelyn tavoitteena on asiakkaan onnistunut kotiutus, mutta tutkimuksen tarkoitus on kuvata mahdollisimman tarkasti ja laajasti prosessiin vaikuttavat, myös varsinaisen asiakastyöskentelyn ulkopuoliset tekijät, eikä sitä rajoita työskentelyn lopputulos.

Opinnäytetyö pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

Pääkysymys:

- Miten laitostuneen asiakkaan kotiuttamista voidaan edistää vuorovaikutuksellisella tukemisella?

Osakysymykset:

- Mitä vaikutuksia tukihenkilön työskentelyllä oli?
- Mitkä elementit olivat merkittäviä kotiuttamisen toteutumiselle?
- Mitkä elementit estivät kotiuttamisen?
- Miten vuorovaikutuksellinen tukeminen toteutettiin?

3.2 Opinnäytetyön toteuttaminen

Koska ilmiötä tarkastellaan sisältä päin, pidetään laadullista tutkimusta tarkoituksenmukaisena lähestymistapana. Tutkimustyyppinä on tapaustutkimus, jossa pyritään kuvailemaan yksityiskohtaisesti tutkittavaa prosessia, sen taustatekijöitä ja sen yhteydessä esiintyviä ilmiöitä (Anttila 1996, 250). Koska tutkimuksen tavoitteena on löytää keinoja parantaa tiettyjen asiakkaiden toimintakykyä ja sitä kautta asumisen itsenäisyyttä, on kysymyksessä ohjaava tapaustutkimus (Routio 1995).

Tutkimusstrategiaksi valikoitui toimintatutkimus, sillä tukihenkilötyöskentelyssä tutkija itse osallistuu ongelman löytämiseen, ratkaisujen kehittämiseen ja interventioon ja siinä pyritään asiantilojen muutokseen (Kananen 2012, 37-38).

Tiedonkeruumenetelminä käytetään havainnointia, haastattelua ja kyselyä. Koska päihde- tai mielenterveyskuntoutujan voi olla vaikea arvioida omaa vointiaan tai työskentelyn vaikutuksia, niitä selvitetään strukturoimattoman haastattelun keinoin. Hoitajat ja läheiset antavat palautetta tukihenkilötyöskentelystä vastaamalla nimettömänä yhteen avoimeen kysymykseen sähköisellä lomakkeella. (Liite 1)

Itse tukihenkilötyöskentelyssä työtapoina käytetään vuorovaikutuksellista tukemista ja ratkaisukeskeisyyttä. Toiminnan tavoitteena on tasa-arvoinen yhteistyösuhde, jossa asiakas voimaantuu välittämään omasta elämästään ja itseään koskevista asioista. Toivottu tulos on psykososiaalisen toimintakyvyn parantuminen ja tarvittavien tukimuotojen löytäminen asiakkaan arjen sujumiseksi omassa asunnossa asuen. Varsinaista yhtenäistä toimintamallia ei ole, vaan työskentely räätälöidään kunkin asiakkaan tarpeiden ja voimavarojen mukaan.

Analysoinnin osatekijöinä ovat prosessin arviointi, oman työskentelyn arviointi sekä tulosten arviointi. Arviointia suorittavat opinnäytetyön tekijä, asiakkaat sekä asiakkaan hoitajat ja läheiset. Tulokset pyritään esittämään lähtötilanteen ja lopputilanteen eroina sekä arvioimaan, minkä suuntaista tapahtunut kehitys on ollut. Tärkeitä tuloksia ovat ne työskentelytavat ja muut elementit, jotka olivat merkittäviä tavoitteisiin pääsemiseksi tai toisaalta, jotka estivät tavoitteisiin pääsemistä.

4 TYÖSKENTELYN KUVAUS

Valittuja asiakastapauksia yhdistävä tekijä on, että he ovat oletettavasti laaja-alaisesti vajaakuntoisia, eli toimintakyvyltään heikentyneitä ympärivuorokautisen tuen asumisyksikössä asuvia, taustaltaan päihde- tai mielenterveysongelmaisia asiakkaita. Ikä ei ollut valintaperusteena, mutta he ovat selkeästi muuta kyseisten yksikköjen asiakaskuntaa nuorempia, noin 70-vuotiaita.

Heidät on valittu työskentelyn kohteeksi, koska heidän fyysinen toimintakykynsä mahdollistaisi itsenäisen tai tuetun omassa asunnossa asumisen, mutta psykososiaalinen toimintakyky, kuten osallisuus tai päätöksenteko- ja ongelmanratkaisukyky ovat vuosien ja laitostumisen myötä näivettyneet. Kun he ovat näin tulleet aivan kuin tahdottomiksi, he eivät osaa haluta muutosta elämäänsä, vaan ovat hiljaa tyytyneet siihen, mitä heille tapahtuu. Hyvän asiakastyön hengessä heidän mielipidettään haluttaisiin kuulla heitä koske-

vissa asioissa, kuten asumisen järjestämisessä, mutta heillä ei ole sellaista. He ovat tottuneet siihen, ettei heidän tarvitse päättää.

Tukihenkilötoiminnan avulla pyritään vahvistamaan heidän toimintakykyään asiakaslähtöisellä vuorovaikutuksellisella tukemisella niin, että heidän kiinnostuksensa omaa elämäänsä kohtaan kasvaisi ja he tulisivat kykeneviksi tekemään itseään koskevia päätöksiä. Tämä on ensimmäinen ehdoton edellytys, että myös kotiutuminen mahdollistuisi. Lisäksi toiminnan aikana valitaan ne tukitoimet, joita asiakas tarvitsee kotiuttamisensa jälkeen ja kartoitetaan muita osatekijöitä, jotka asiakasta tukevat.

4.1 Asiakas "Alfa"

Alfa on fyysisesti toimintakykyinen asiakas, jolla on oireita muistisairaudesta. Hän asuu tehostetun palveluasumisen yksikössä. Hänen usean vuoden aikana tapahtunut laitostumisensa näyttäytyy helppoutteen tottumisena, yleisenä passiivisuutena ja alentuvana suhtautumisena toisiin asukkaisiin. Hän on tottunut saamaan kaiken valmiina ilman omaa ryhtymistä tai yrittämistä. Hän siirtyy päiväksi huoneestaan oleskelutiloihin kotimaisten elokuvien ääreen toisten seuraan.

Perusluonteeltaan Alfa vaikuttaa olevan seurallinen ja huumorintajuinen. Turhautuminen heikompikuntoisten jatkuvaan seuraan näkyy kuitenkin ilkeilynä ja itsensä hauskuuttamisena toisten kustannuksella. Hän arvostelee toisia kovaäänisesti ja halventavasti naureskellen. Hän on kuullut kaikkien tarinat tuhat kertaa eikä häntä enää kiinnosta.

Alfan yhdellä omaisella on yksin vastuu hänen asioidensa hoitamisesta. Muita omaisia tai läheisiä ei kiinnosta. Heidän välisiinsä suhteisiin on syöpynyt liikaa pettymyksiä. Kun oma elämä on täytynyt riuhtaista irti päihteiden vääristä elämäntavasta ja opetella olemaan välittämättä, se jatkuu, vaikka välittämistä jo tarvittaisiin. Yksin vastuun kantava läheinen on järjestellyt vastuunsa yhteen käyntiin viikossa. Hän ei halua enempää huolta. Kävi ilmi, että

hän pelkäsi läheisensä palaavaan päihteiden hallitsemaan elämään, mikäli rajoitukset ja valvonta vähenisi.

4.1.1 Työskentely Alfa kanssa

Työskentely sisälsi keskustelun kasvokkain ja puheluita vastuuläheisen kanssa, keskusteluja ja puheluita hoitohenkilöstön kanssa sekä 10 tapaamista Alfa kanssa.

Heti tapaamisten aluksi kävi ilmeiseksi, että Alfa kertoo mielellään elämäntarinaansa ja erilaisia sattumuksia lapsuudesta ja avioliittonsa ajoista. Sen jälkeen ajallinen jana aivan kuin katkeaa ja hän kertoo nykytilanteen sellaisena, kuin se on joskus ollut. Esimerkiksi hän kertoi vanhempiansa vielä elävän ja asuvan omassa mökissään ja veljensä olevan vielä työelämässä, vaikka nämä olivat ajallisesti mahdottomia.

Kaikkeen ehdottamaani toimintaan hän vastasi kieltävästi tai vältellen, kuten: ”ei ny hossita, kohta on kahvit”, ”emmää” tai pidemmästi: ”emmää täss’ iäss’ enää millekkää ala” tai: ”emmää oo yhtää lukuihmisiä”. Joskus kieltäytymisen takana oli myös valkoisia valheita, kuten: ”mää oon just ollu” (ulkona). Oikein hyvällä tuulella ollessaan kieltäytyminen piiloutui lupaukseen: ”ehkä sitte keväämmällä”.

Neljä ensimmäistä tapaamista lähinnä kuuntelin. Ohjasin tarinointia vain silloin, jos samat asiat alkoivat saman tapaamisen aikana esiintyä kertomuksissa moneen kertaan. Tällöin johdattelin kertomusta hiukan eri suuntaan kysymyksellä tai kommentilla jostain, mitä Alfa oli aiemmin sanonut. Tapaamisten edetessä poimin näistä kertomuksista niitä asioita, jotka olivat häntä joskus tavalla tai toisella kiinnostaneet:

- ”Tuo on isän maalaama (taulu). Ja tuon (kanavatyön) oon mää tehny, siinä oliki kova homma. Oon tehny niit’ ihan vieraille saakk’. Emmää enää alkais tekemää, ain’kaan tommosta (Tuhkimoaihe), on niin kova-töinen.”

- ”Kova leipomaan mää olin. Toscapiirakkaa isä ain’ kehu. Sitä ei äitikää osannu leipoa, vaikka muuten kyllä.”
- ”Isä soitti harmonikkaa. Kävi ihan iltamissa soittamass’. Äiti ei silti tanssinut, enkä minäkään ennen ku eron jälkeen. Sitte mää menin oikein tanssikurssille.”
- ”Ei mua soittohommat kiinnosta.. Mutta laulaa osaan kyllä, niin ku lapsetki.”
- ”Äiti kuto mattoja. Oli töissä mattokutomossa ja silti vielä kotonaki. Kesällä saunakamarissa ja talvella pirtissä!”
- ”Räsymatot on hienoja, mulla on sellainen oikein iso, siinä on niin, oikein kauniit sävyt. Ei oo äitin tekemä kyllä, eikä se tänne mahtuiskaa.”
- ”Eikö oo kaunis huivi? Äitin tekemä.”
- ”Tämä nyt on tämmöne (villatakki). Ihan nätti, eikö oo? Kirpputorilta.”

Huomasin, että näiden tapaamisten aikana tapahtui muutosta. Alfa silminnähten ilahtui vierailuistani ja alkoi suhtautua ehdotuksiini hiukan myötämielisemmin. Kerroin tulevista, suunnittelemistani tapaamiskerroista etukäteen ja sain häneltä jonkinlaisia lupauksia niihin suostumisesta, kuten: ”ehkä tai kai” tai ”no, voidaan sinne sitte joku kerta mennä – keväämmällä”.

Kun lähtemisen aika tuli, sai Alfaa houkutella mukaan. Ensimmäisellä kerralla sanoin, että olen järjestänyt yllätyksen ja taksi odottaa. Vielä silloinkin hän totesi, että: ”emmää mihinkää lähe”, mutta laittoi samalla takkia päälle. Hän katsoi silmiin ja näytti arastelevan lähtemistä. Uskon, että tapaamisten aikana syntynyt luottamus oli välttämätöntä tarvittavan uskalluksen löytymiseen.

Kerta kerralta lähteminen jonkin verran helpottui, mutta kaikkia keinoja sai silti käyttää. Toisella kerralla kerroin suurena salaisuutena lintsaavani koulusta, että ehtisimme valitsemaani kohteeseen. Hän torui minua lintsaamisesta, mutta oli samalla hyvillään hänen eteensä tekemästäni uhrauksesta. Sen jälkeen hänen olisi ollut vaikea kieltäytyä tekemästä omaa osuuttaan, koska jos emme olisi lähteneet, uhraukseni olisi jäänyt turhaksi. Kolmannella kerralla annoin hänen valita, menemmekö taksilla vai kävellen. Kun hän valitsi kävellyn, lupaus liikkeelle lähtemisestä oli samalla saatu.

Näille kerroille olin valinnut aina hänen omasta kertomuksestaan jonkin häntä kiinnostavan kohteen. Kävimme harmonikkakonsertissa, Ystävänkamarin käsityöpajassa ja kirpputorilla sekä käsityöliikkeessä ostoksilla ja kahvilla. Käsityöksi hän ohjauksessani valitsi ontelokuteesta suurella koukulla virkattavan maton, jonka etenemistä hän iloisena esitteli seuraavien käyntien aikana.

Palautteeksi tekemistämme retkistä Alfa antoi: ”Paska reissu, mutta tulipahan tehtyä!”, ”Olipa laihaa kahvia! Ainakaan kahvin perässä ei tuonne kannata lähteä.” ja ”Kontit on kyllä huomenna kipeät, mutta kyllä uni nyt maistuu!” Lisäksi hän alkoi tuottaa ajatuksia siitä, ettei liikkeelle lähtemisessä mitään häviä: ”ei se ota jos ei annakaan” ja ”aivan mukavaa vaihteluks tällanenki”.

Tapaamisten ja aktiivisuuden lisääntymisen myötä Alfa alkoi kuin itsestään tuottaa ajatuksia asumisestaan:

- ”Tää on kyllä pelkkää olemista. Televisiota katsotaan, vaikka sieltä ei mitään ees tuu!”
- ”Nuo (muut asukkaat) nyt on mitä on. Saa varoa, mitä sanoo. Ite sanovat kyllä mitä sattuu!”
- ”Emmää tänne loppuiäks jää. Ei täällä oo mittää.”
- ”Kyllä mää pärjäisin omillaankin, ossaan mää vielä potut keittää ja leipoakin. Ei tarttis orjailla.”
- ”Kyllä mää täältä jo omaan asuntoon haluaisin. Kun pitää toisia orjaila. Yks hyvä ystävä on, mutta muitten kans pitää vähä kattoo, mitä puhuu - ja kenen kanssa!”
- ”Ei mua huvita nuitten muitten kans puhua, varoa niitä saa, että mitä sanoo.”
- ”Ku ei täällä mittää, ku öllötettään vaan, ei sieltä televisiostakaan tuu oikein mittää.”

4.1.2 Esimerkki tapaamisesta: tukiasunnon katsominen

Alfa oli katsomassa televisiota oleskelutiloissa, kun menin häntä tapaamaan. Hyväntuulisten tervehdysten ja lyhyen kuulumisten vaihtamisen jälkeen kerroin, että lähtisin taas retuuttamaan häntä pitkin kylää. Alfa kysyi aivan innostuneella äänellä: ”Mihin ny’mennään?” Kun vastasin, että asuntoja katsomaan, Alfa nousi heti tuolistaan ja sanoi: ”Mennään sitte!”

Alfa valitsi vaatteet itse ja pukeutui muuten täysin itsenäisesti, mutta kenkien kanssa hän tarvitsi hieman apua. Hän huolehti myös siitä, että hoitajille on kerrottu ulos lähtemisestä. Matka oli sopivan mittainen ja Alfa kehui aurinkoista ilmaa, lintujen laulua ja lumen vähenemistä. Vielä jäätikkäisiä kohtia varottiin, mutta ”kynkkää” ei tarvittu, vaan Alfa valitsi turvallisimman mahdollisen reitin ja käveli mielummin itsekseen. Koko matkan hän muisti, mihin ollaan menossa ja kyseli ja kommentoi aiheesta: ”Minkä kokonen se asunto mahtaa olla?”, ”Vai asuntoa katsomaan!” ja: ”Sittehan se nähdään, millanen se on.”

Tyhjä asunto oli Alfa mielestä sopivan kokoinen, siisti ja valoisa. Keittiötä hän ihasteli sanoen: ”Ihan sievä pieni keittiö.” Hän huomioi kaiken, mitä asunnossa oli: isot (likaiset) ikkunat, hieno kattokruunu, hieno sohva, taulu-tv ja kellokin seinällä. Ilta-aurinko paistoi juuri huoneeseen ja vielä luminen maisema kylpi valossa, jossa isojen koivujen varjot tanssivat. Oli todella hiljaista ja kaunista. ”On täällä kyll’ rauhallista”, hän totesi.

Mahdollisen oman asunnon hyviksi puoliksi Alfa mainitsi:

- ”No en minä tiä, kahvit vaikka keittäis”
- ”Semmonen oma rauha”
- ”Sais tehä ite evästä”
- ”Tää ois ihan sopivan kokonen”
- ”Oma tv ja kaikki”
- ”Kyllä kai tämmösessä ois mukava asua.”

Huonoja puolia Alfa ei tuonut niin selkeästi esille, mutta kuvaili jonkinlaista turvattomuutta ja päättämisen vaikeutta:

- ”En minä kuitenkaan ihan tältä syömiseltä tänne muuttas.”

- "No siitä pittää flikkojenkin kanssa puhua."
- "Xxx (vastuuomainen) ei kyllä varmaan tykkäis."
- "En minä, emminä tykkää."

Joimme kahvit toscakakun kera olohuoneen puolella. Kun lopetimme, Alfa pyytämättä keräsi astiat pois, vei keittiöön, tiskasi ne ja nosteli astiakaappiin. Kysyi vielä, sammuttaako keittimen ja napsautti sen pois päältä, kun lupasin.

Pois lähtiessä toisen talon erään asunnon ovensuussa istui iäkäs nainen, jonka Alfa tunnisti ja meni tervehtimään. Kun henkilö ei heti tuntenut häntä, Alfa sanoi: "No, sinähän oot Xxx:n rouva? Minä oon entinen naapuri, (nimi)." Vanhuksen ilme kirkastui ja he juttelivat hetken. Alfa kertoi, että kävimme katsomassa asuntoa, mutta ei hän vielä tiedä, muuttaako tänne vai ei. Vanhus sanoi: "Muuta nyt tänne, niin ollaan taas samoilla kulmilla!" Hän myös kysyi, missä toinen on ollut kaikki nämä vuodet, johon Alfa vastasi: "Tuollahan minä, kirkonkylän mäellä."

4.1.3 Epäonnistumisia

Edellä kuvatun tapaamisen jälkeen sain kotiin puhelun Alfa hoitajalta. Ymmärsin keskustelun kuluessa, että hän esitti hoitajien ja vastuuomaisen yhteisen näkemyksen Alfa mahdollisesta kotiuttamisesta. Hänen mukaansa Alfa ei pysty asumaan vanhustentaloissa tukipalveluista huolimatta. Syyksi hoitaja mainitsi mm. että Alfa luulee vanhempiansa elävän. Lisäksi tilanteen tekee vaikeaksi se, että laitosasuminen on jatkunut niin pitkään. Hoitaja jatkoi, että olisi ymmärrettävää, jos Alfalla olisi oma koti, johon palata, mutta niinhän ei ole: vanhustentalojen asunnoissa hän joutuisi täysin vieraaseen ympäristöön. (Paikka on noin 400 m päässä nykyisestä hoivapaikasta.)

Hoitajan perusteluissa tuli esille esim. se, ettei Alfa kykene itse valmistamaan ruokaa eikä muista syödä riittävästi. Lisäksi Alfa saattaa unohtaa mennä suihkuun, käyttää vaippaa tai pestä hampaansa. Se, että kotihoito voi hoitaa, muistuttaa ja valvoa nämä asiat aivan samoin kuin lääkkeiden ottamisen, ja että kotihoito on saatavilla samassa pihapiirissä aamuvarhaisesta ilt-

myöhään, ei riittänyt vakuuttamaan hoitajaa riittävästä tuesta. Onko kysymys osin myös siitä, että luottamus toisen ammattihenkilön ammattitaitoon on horjuvaa?

Perusteluni ja näkemykseni kaikuivat kuuroille korville, ja jäin itsekseni pohtimaan, onko Alfalle todella hyväksi asua laitospäristössä, missä (juuri) mikään ei ylläpidä tai kohenna hänen toimintakykyään? Entä onko häntä itseään heikommassa kunnossa olevien seura lamaannuttavaa enemmän kuin virkistävää? Entä mitä seuraa siitä, että hän nuorempana ja fyysiseltä kunnoltaan parempana joutuu lähivuosina seuraamaan sitä, miten asuintoverit yksi toisensa jälkeen nukkuvat pois?

Entä tukisiko oma asunto hänen toimintakykyään? Puuhastelisiko hän keittiössä? Keittelisi kahvia ja tiskaisi astiat? Laittaisi pyykki koneeseen ja kuivumaan? Seurustelisi pihakeinussa muiden asukkaiden kanssa, oppisi pikkuhiljaa liikkumaan lähiympäristössä, aktivoituisi välittämään elämästään?

Koin epäonnistumista siinä, että en ollut herättänyt vastuuomaisen luottamusta. Lisäksi nykyisen hoivapaikan hoitohenkilöstö koki työskentelyni ilmeisesti varpaille astumisena, aivan kuin arvosteluna heidän työtään kohtaan. Vai oliko taustalla pelko helpon asukkaan menettämisestä ja vaikeampihoitoisen saamisesta tilalle? Joka tapauksessa epäonnistuin luomaan yhteishengen, jossa sekä omaisen että hoitohenkilöstön tavoitteet tukisivat kotitustyöskentelyä. Yhteinen tavoite puuttui.

Hiukan myöhemmin vastuuomainen oli lähestynyt perusturvajohtajaa ja kieltänyt kotiuttamiseen tähtäävän työskentelyn, sillä hän ei missään tapauksessa aio sallia tuettua itsenäistä asumista – edes sen kokeilua.

4.1.4 Työskentelyn päättäminen

Alfa oli television ääressä. Tervehdysten jälkeen totesin meidän lähtevän ulos, kun on hieno kesäsää. ”Jaaha”, sanoi Alfa ja nousi ylös. Matkalla huo-

neeseen hän kysyi, minne mennään ja tarvitseeko hän pitkähihaista. Kerroin, että siellä tuulee hiukan, mutta on asteissa yhtä lämmin kuin sisälläkin. Alfa valitsi lähteä hihattomassa todeten tarkenevansa kyllä. ”Siellä on niin lämmin!”

Kävelimme keskustan jäätelökioskille. Kun pyysin Alfaa valitsemaan, hän mietti hetken ja totesi: ”Oisko mansikka hyvä, se on sellanen kesän maku?” ”Ja iso pallo”, hän totesi kioskin tytölle.

4.1.5 Työskentelyn tulokset

Oman arvioni mukaan Alfaan aktiivisuus, osallisuus ja kiinnostus omaa elämänsä kohtaan nousivat merkittävästi työskentelyn aikana. Siitä osoituksena olivat hänen aloittamansa käsityö, liikkeelle lähtemisen helpottuminen kerta kerralta ja hänen tuottamansa ajatukset tämän hetkisestä elämänsisällöstään ja mahdollisuudesta asumisen muutokseen.

Mielestäni työskentelyä olisi pitänyt jatkaa koeasumisen jaksolla, jonka aikana olisi konkreettisesti nähty ne tukimuodot, jotka hän asumisensa mahdollistamiseksi olisi tarvinnut. Mielestäni Alfalla olisi ollut mahdollisuus onnistua itsenäisessä asumisessa tuettuna. Tarvittavan tuen olisi tarjonnut kotipalvelu jopa kuusi kertaa päivässä sekä muistisairauden vuoksi tarvittavat teknologiaratkaisut, kuten automaattiset virran katkaisut ja turvaranneke. Mikäli esim. kahden viikon kokeilu olisi epäonnistunut, Alfa olisi palannut nykyiseen palveluasumiseensa.

Konkreettinen epäonnistuminen työskentelyssä kilpistyi omaisen ja hoitohenkilöstön suuntaan tehtyyn työskentelyyn. Jäin liikaa organisaation ulkopuoliseksi tekijäksi, joka koettiin uhaksi eikä voimavaraksi.

4.2 Asiakas "Beeta"

Beeta on fyysisesti toimintakykyinen asiakas, jolla on yöaikaisia harhoja. Hän asuu tehostetun palveluasumisen yksikössä. Hänellä on siellä vastuualueenaan pöytien kattaminen. Lisäksi hän käy itsenäisesti asioilla, kuten pankissa ja kaupassa. Hän hoitaa omat raha-asiansa.

Vuosien aikana tapahtunut laitostuminen näyttäytyy syrjään vetäytymisenä, omissa oloissaan olemisena ja torjuvana suhtautumisena uusia ihmisiä kohtaan. Hän käy syömässä muiden kanssa, mutta ei muuten välitä olla siellä "sairaampien kanssa". Yöllinen harhaisuus aiheuttaa enemmän harmistuneisuutta kuin varsinaista pelkoa, mutta voi olla osatekijä siinä, ettei hän ole aktiivisesti halunnut itsenäiseen asumiseen.

Perusluonteeltaan Beeta on miellyttävä ja hiljainen. Kun häneen tutustuu paremmin, hänestä kuoriutuu seurallinen ja huumorintajuinen persoona, tosin myös aika omapäinen.

Beetan yksi omainen käy säännöllisesti ja auttaa mielellään vastaan tulevilla asioilla ja huolilla. Toisten omaisten kanssa välit ovat kunnossa, mutta eivät kovin aktiiviset. Lisäksi Beetalla on sukulaisia ja ystäviä, jotka pitävät yhteyttä ja käyvät vierailuillakin.

Vastuuläheinen oli heti alusta saakka innostunut työskentelystä ja piti sen tavoitetta kotiuttamisesta täysin mahdollisena ja tavoittelemisen arvoisena. Hän piti itsenäistä asumista hyvänä ratkaisuna omaiselleen, jos sen vain saisi toteutettua. Hän lupasi olla – ja oli myös - mukana tukemassa läheistään kaikin tavoin omaan asuntoon muuttamisessa ja apuna myös käytännön järjestelyissä.

Hoitohenkilöstö suhtautui asiaan epäilevästi ja kertoili mielellään siitä, miten huonokuntoisena Beeta aikanaan oli tehostetun palveluasumisen piiriin tullut ja mitä riskitekijöitä pois muutosta voisi pahimmillaan seurata. Kun Alfan kanssa työskentely päättyi omaisen ja hoitajien vastustukseen, oli työskentely

Beetan kanssa noin puolivälissä. Siitä lähtien pyrin enenevässä määrin pitämään henkilöstön tietoisena työskentelyn etenemisestä ja sen tavoitteista ja mukana yhteistyössä hyvien ratkaisujen luomisessa ja keksimässä keinoja mahdollisten esteiden ylittämiseksi.

4.2.1 Työskentely Beetan kanssa

Työskentely sisälsi puheluita ja muuttotehtäviä vastuuläheisen kanssa, keskusteluja ja puheluita hoitohenkilöstön kanssa sekä kymmenkunta tapaamista Beetan kanssa.

Koska Beeta on itsekseenkin toimintakykyinen ja toimelias, työskentely painottui asiakkaan henkiseen tukemiseen muutostilanteessa. Käytännössä se oli kysymyksiin vastaamista ja tukena olemista käytännön asioissa sekä kuuntelua, keskustelua ja vierellä pysymistä muutoksen aikana. Jo parin kolmen ensimmäisen tapaamisen aikana Beeta uskalsi esittää huolensa ja kysyä kysymyksiänsä ja epäilyjensä omaan asuntoon muuttamiseen liittyen:

- ”Voitko sinä olla sitten yötäkin?”
- ”En minä Euraan, kun ne on vähän sellaista sakkia.. ”
- ”Kaksio on liian iso.”
- ”Jos vuokra on kalliimpi kuin nykyisessä, niin sitten olkoon!”
- ”Kävisinkö minä täällä (nykyisessä hoitoyksikössä) kuitenkin?”
- ”Nämä varpaat on tällaset, mitä sitä näille tehdään?”

Sopiva yksiö nykyisen hoitoyksikön pihapiirissä olevasta rivitalosta vapautui heinäkuun alusta. Beeta hyväksyi asunnon, koska se oli sopivan pieni, nykyistä asuntoa edullisempi, kävelymatkan päässä ja minä lupasin olla muuttaman yön seurana. Lisäksi virheelliseen asentoon vääntyneiden varpaiden hoito saatiin ajan tasalle, eli Beeta on nyt pääsemässä leikkaukseen, jonka jälkeen liikkuminen varmasti helpottuu entisestään.

Tyhjänä odottava asunto oli epäsiisti, joka aiheutti pientä epäröintiä niin Beetassa kuin hänen läheisessään. Seuraavana viikonloppuna kävin mieheni

kanssa pesemässä asunnon katosta lattiaan. Asunnossa tarvittiin joitain korjaustöitä, jotka tilasin kunnan kiinteistöpalveluilta. Läheinen kävi tuomassa asuntoon verhoja ja mattoja.

Uuden sängyn hankinnasta tehtiin mukava retki, kun kävimme Beetan kanssa Euran ja Kokemäen huonekaluliikkeissä ja poikkesimme kahvilassa. Koko muuttoprosessin ajan kävin säännöllisesti Beetan luona keskustelemassa ja kävimme usein katsomassa uutta asuntoa ja yhdessä haaveilimme hänen sinne muuttamisestaan.

Muuttopäivä sovittiin läheisen kanssa ja muutto pihan yli hoidettiin kävellen siten, että huonekalujen siirtoon käytettiin nokkakärryjä. Kaksi ensimmäistä yötä olin Beetan asunnolla noin klo 19 alkaen aamukahdeksaan saakka. Illalla mennessäni hain hänet hoitoyksiköstä iltapalalta. Mukaan saimme iltalääkkeet, jotka Beeta otti ennen nukkumaan käymistään. Aamulla saatoin hänet takaisin hoitoyksikköön saamaan aamulääkkeet ja aamupalan. Olimme sopineet, että päivän aikana hän voi olla omalla asunnollaan tai hoitoyksikössä oman valintansa mukaan, mutta käy edelleen kattamassa ateriat ja syömässä lounaan ja päivällisen yksikössä. Kahden yön jälkeen Beeta totesi, ettei tarvinnut enää kaveria yöpymiseen.

4.2.2 Työskentelyn päättäminen

Työskentely päättyi hoitokokoukseen, johon lisäkseni osallistui Beeta, hänen läheisensä, hoitoyksikön esimies, sairaanhoitaja ja omahoitaja, kotiutushoitaja ja kotipalvelun edustaja. Kokouksessa todettiin kaiken menneen hienosti ja sovittiin jatkon vastuualueet ja Beetan päiväohjelma. Kotipalvelu käy aamuin illoin antamassa lääkkeitä. Beeta käy hoitoyksikössä edelleen kattamassa ja syömässä lounaan ja päivällisen. Läheinen jatkaa säännöllisiä viikoittaisia vierailujaan. Hoitoyksikkö vastaa lääkkeiden ajan tasalla pitämisestä ja jakamisesta. Kaikki osapuolet tarkkailevat ja kyselevät vointia ja ilmoittavat hoitoyksikön vastaavalle sairaanhoitajalle sen muutoksista.

4.2.3 Työskentelyn tulokset

Beeta kaipasi tähän muutokseen konkreettista tukea ja käytännön asioiden selvittämistä. Tämän tuen pystyimme onnistuneesti yhdessä hoitohenkilöstön ja läheisen kanssa tarjoamaan.

Oman näkemykseni mukaan tärkeintä oli luottamuksen saavuttaminen niin, että Beeta pystyi todella luottamaan, että selvitän asiat, olen rehellinen ja pysyn hänen tukenaan koko prosessin ajan.

”Asiakkaan hyvä auttaminen ei tapahdu vain hänen oireistaan tai ongelmistaan huolehtimalla, vaan ihmisten kohtaamisella.” (Seikkula & Arnkil, 2009, 96.)

4.3 Asiakas ”Gamma”

Gamma on virkeä ja fyysisesti toimintakykyinen henkilö, joka asuu tehostetun palveluasumisen yksikössä. Hän on mukava ja puhelias, tiuhaan tahtiin piipullisella takapihan terassilla käyvä henkilö.

Gamma tietää olevansa muita asukkaita huomattavasti toimintakykyisempi, mutta tuntuu olevan tottunut ja tyytyväinen helppoon elämäänsä palvelukodissa. Jos asumisen ottaa puheeksi, hän kertoo pian muuttavansa takaisin kotiin. Tämä on kuitenkin mahdotonta sellaisista yksityisasioihin liittyvistä syistä, jotka on perusteltua tässä salata. Tavoitteena on kotiuttaa hänet vanhustentalojen rivitaloasuntoihin, mitä hän taas itse periaatteesta vastustaa.

Vastuuläheinen asuu kaukana, mutta on kiinnostunut läheisensä asioista toisin kuin muut omaiset. Hän uskoo tämänhetkisen asumismuodon heikentävän Gamman toimintakykyä ja toimeliaisuutta ja toivoisi hänen vielä muuttavan itsenäiseen asumiseen.

Hoitohenkilökunta näkee Gamman liian toimintakykyiseksi nykyiseen palveluksikkoon ja ymmärtää siksi ajatuksen kotiuttamisesta.

4.3.1 Työskentely Gamman kanssa

Työskentely sisälsi puheluita ja sähköposteja vastuuläheisen kanssa, puheluita hoitoyksikön vastaavan henkilön kanssa sekä kymmenkunta tapaamista Gamman kanssa.

Työskentely Gamman kanssa oli erilaista. Hän kertoi kyllä mielellään elämästään, maatilastaan, lapsistaan ja lapsenlapsistaan, jopa vävystään, joka on hänen mielestään ”kusipää”. Keskustelimme murre sanoista ja seurasimme muuttolintujen kokoontumisajoja. Hän oli aina mukava ja ystävällinen ja tulimme hyvin juttuun.

Vaikutti kuitenkin tapaamisesta toiseen siltä, että hänellä ei ollut aikomustakaan muuttaa mielipidettään: hän muuttaa omaan kotiin. Jos hän ei muuta sinne, hän ei muuta mihinkään. Hän ei ole vietävissä eikä hänellä ole mitään epäselvää, hän ei anna kenenkään vaikuttaa päätöksiinsä. Kun hän sanoo menevänsä piipulliselle, hän menee. Kun hän sanoo, että muualle hän ei mene, niin hän ei mene. ”Mull’ on täällä kaikk’ hyvin.”

Seuraavilla tapaamisilla alkoi huumorin taakse väistely: ”Mukava flikka sää oot, tuutko sää sitte sinne sängyn laidalle kans?”

4.3.2 Epäonnistumisia

Gamman kanssa työskentelyä leimasi muutaman ensimmäisen hyvin menneen tapaamisen jälkeen kiire ja päämääriin oikaisemisen yritys. Yhtäältä sitä aiheutti Gamman näennäisen hyvä toimintakyky ja vointi. Turhauduin, kun en pystynyt ymmärtämään, miksi ihmeessä hän ei haluaisi asua itsenäisemmin, kun se tarjoaisi hänelle mielekkäämmän ja huomattavasti virikkeellisemmän elämän mahdollisuuden. Kiireen tuntua toi myös muun organisaation ystäväl-

linen kysely työskentelyn etenemisestä. Asiakkaan tarinan kuuleminen jäi puolitiehen ja hänen oman tahtinsa kunnioittaminen unohtui.

Toisaalta kiire aiheutui omasta aikataulustani. Työskentelin jo kotiutustehtävissä päivän viikossa ja muu osa viikosta täyttyi viimeisen opintosyksen opinnoista. Kun asiakkaan luona olemista leimaa syyllisyys siihen käytetystä työajasta tai jos minä *joudun* käyttämään aikaani asiakkaaseen opintojen etenemisen sijaan, asenne on väärä eikä tuloksia todella ole odotettavissa. Asiakkaan kunnioittaminen ja tasavertainen kohtaaminen jäävät toteutumatta.

4.3.3 Työskentelyn jatkaminen

Ihmisten kanssa työskentely on siitä armollista, että hyvin usein sen tulokset eivät ole lopullisia. Uskon, että tämän opinnäytetyön valmistumisen myötä voin jatkaa Gamman kanssa työskentelyä sillä hyvällä otteella, minkä tämän opinnäytetyön ja siihen liittyneen reflektoinnin avulla olen oppinut tunnistamaan: On kyettävä heittämään kaikki muu harteiltaan ja asiakkaan luokse on mentävä ”pelkkänä korvana”, valmiina kuulemaan ja tukemaan niiden tavoitteiden saavuttamisessa, mitkä asiakas elämälleen asettaa. Niihin tavoitteisiin vaikuttamisen tavat ovat se kunnioitus, arvostus ja kannustus, minkä jokainen ihminen olemassaolollaan ansaitsee: kaikki on mahdollista, aina on lupa yrittää vielä kerran.

5 TULOKSET

On perusteltua syytä olettaa, että jokainen asiakas hyötyy arvostavasta ja kiireettömästä kohtaamisesta, jossa hän tulee nähdyksi ja kuulluksi. Havaintojeni mukaan tällainen kohtaaminen toteutui kahden ensimmäisen asiakkaan kohdalla.

Alfan aktiivisuus ja osallisuus lisääntyivät, joka oli havaittavissa liikkeelle lähtemisen kerta kerralta helpottumisena sekä oman tulevaisuuden ja päätöksenteon pohtimisena keskusteluissa. Hänen sosiaaliset taitonsa pääsivät käyttöön tapahtumiin osallistuessa. Hänen kiinnostuksensa toisia kohtaan heräsi niin, että hän työskentelyn loppupuolella kyseli perheestäni, harrastuksistaani ja asumisestani. Hänen päätöksentekokykynsä alkoi nostaa päätään, luonnollisesti aluksi aivan pienissä asioissa, kuten vaatteiden tai jäätelömaun valinnassa tai päätöksenä siitä, menemmekö taksilla vai jalan.

Alfan kanssa työskentelyssä tulosten kannalta merkittävää oli tarinoiden aito kuuleminen, pienin askelin etenemisen hyväksyminen, niihin kannustaminen ja niiden huomaaminen sekä kärsivällisyys pysyä hoputtamatta rinnalla.

Beetan rohkeus ja päätöksentekokyky kasvoivat työskentelyn aikana. Hän alkoi uskoa omaan pärjäämiseensä, välittää itsestään ja suunnitella tulevaisuuttaan. Tämä konkretisoitui omaan asuntoon muuttamisessa, sinne tarvittavien hankintojen tekemisessä sekä hänen vuosia sietämänsä vaivan kanssa hoitoon hakeutumisessa. Beetan kanssa työskentelyn avaintekijöitä olivat luottamuksen saaminen ja sen säilyttäminen sekä aito rinnalla kulkeminen pienetkin asiat selvittäen.

Gamman veijarimainen ja toisaalta hiukan jääräpäiseltä vaikuttava asenne elämään ja tärkeisiin asioihin saivat turhautumaan. Tällä aikajänteellä en usean erilaisen kokeilunkaan avulla löytänyt lähestymistapaa, jolla olisin saanut havaittavia tuloksia hänen voimaantumisestaan. Hän ilahtui vierailustani ja keskustelut olivat hengeltään myönteisiä.

Gamman kanssa työskentelyä leimasi muutaman ensimmäisen tapaamisen jälkeen kiireen ja ”oikaisemisen” tunne. Olin työskentelyssäni jo kokenut yhden epäonnistumisen ja yhden onnistumisen. Luulin voivani toistaa onnistumisen siirtämällä sen elementit sellaisenaan seuraavan asiakkaan kanssa työskentelyyn. Näin ei tietenkään ole, ja sain toistaa itselleni: *jokainen asiakas on erilainen* ja vuorovaikutus on rakennettava asiakkaittain erikseen hyödyntäen niitä aineksia, joita on käytettävissä (Vilén ym. 2008, 22).

Vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa täytyy syntyä todellinen käsitys asiakkaan ajatusmaailmasta ja työskentelyn tulee rakentua yksilöllisesti hänen tarpeistaan ja voimavaroistaan. Työntekijällä täytyy teorian tiedon ja työmenetelmien lisäksi olla ”kuudes aisti”: herkkä ymmärrys siitä, miten kussakin tilanteessa tulisi toimia parhaisiin tuloksiin päästäkseen.

Läheisten rooli kotiutustyöskentelyssä on ratkaiseva. Omaisen kielteinen suhtautuminen voi tehdä etenemisen mahdottomaksi. Hänen intonsa ja kannustuksensa taas voi luoda asiakkaalle hänen kaipaamaansa turvaa ja jatkuvuutta muutostilanteessa. Neutraali suhtautuminen tai se, että omainen on fyysisesti kaukana, vaikeuttaa toimivan yhteistyön kehittämistä. Tämä on otettava vastaan haasteena ja oltava valmis työskentelemään myös omaisten kanssa: heidän pelkonsa ja epäilynsä on käsiteltävä, vastattava kysymyksiin ja oltava luottamuksen arvoinen niin, että luvattut asiat myös toteutetaan.

Myös hoitohenkilökunnan rooli on merkittävä. Kotiutustavoitteen on oltava yhteinen. Jos henkilöstö vastustaa asiakkaan kotiutusta, on ulkopuolisen työntekijän tehtävä mahdoton: hoitohenkilöstö on paikalla ja voi asenteillaan tehdä tyhjäksi kaiken aikaansaadun tuloksen. Tärkeää onkin ottaa henkilöstö alusta saakka mukaan kotiutustyöskentelyn suunnitteluun ja toteutukseen.

Organisaation sinänsä myönteiset odotukset voivat vaikeuttaa työskentelyä: jos kotiutusasunto on varattuna ja työskentelyn edistymistä kysellään aktiivisesti, vaatii ammatillista itsetuntoa ”istuskella juttelemassa” asiakkaan kanssa. Ajan antaminen ja asiakkaan koko tarinan kohtaaminen on kuitenkin ainoa keino saada hänen luottamuksensa ja käsitys siitä, millä tavalla ja millaisella aikajänteellä asiakas on valmis etenemään.

Omaisilta ja hoitajilta saamassani palautteessa kehitysalueeksi nousi tuen jatkuvuuden varmistaminen. Kun tukihenkilön (kotiuttajan) toiminta loppuu, täytyy olla sovittuna henkilö, jolta esim. omaiset voivat kysyä asiakkaan vointia ja hoitoa.

Työskentelymuoto sinänsä koettiin hyväksi myös silloin, kun sen ei katsottu voivan johtaa kotiuttamiseen, ja sen toivottiin jatkuvan.

Lisäksi palautteissa toivottiin enemmän tietoa toiminnasta ja tiiviimpää yhteydenpitoa henkilökuntaan ja omaisiin päin. Varsinkin päätöksentekoa täytyy suunnitella yhdessä asiakkaan, omaisten sekä nykyisen ja tulevan, asiakkaan hoitoon osallistuvan henkilökunnan kanssa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Voitaneen olettaa, että kotiutuksen onnistuessa asiakkaan elämä on mielekkäämpää ja toimintakyky säilyy parempana itsenäisten, arkisten askareiden myötä, joita kotona asuminen mahdollistaa. Lisäksi voin henkilökohtaisesta kokemuksestanikin todeta, että monelle omaiselle vierailut läheisen luona hänen kotonaan ovat mieluisampia, kuin vierailut asumisyksiköissä, joissa asiakkaan oma huone on pieni ja yhteiset tilat taas eivät mahdollista yksityisyyden säilymistä.

Kotiuttaminen vaatii ylirajaista yhteistyötä, jonka rakentaminen vie aikaa. Yhteistyöhön täytyy saada sitoutumaan niin lähettävä ja vastaanottava taho kuin omaisetkin, ja itse siirtymisen täytyy tapahtua asiakkaan tahtia kunnioittaen. Tärkeää on, että sama henkilö, johon asiakkaan luottamus on syntynyt, vastaa saattaen tapahtuvasta siirtymisestä niin, että väliinpuotoamista ei pääse tapahtumaan asumisen, tuen, hoidon ja hoivan tai toimintakyvyn ylläpitämisen suhteen. Jatkuvuus täytyy olla rakennettuna ennen kotiuttajan vastuun päättymistä.

Olen opintojeni aikana nähnyt niin vanhustyössä kuin päihde- ja mielenterveystyössäkin sen, miten kuntoutuksen tai laitoshoidon aikana kotiutumisen ja yhteiskuntaan palaamisen sijaan kasvaa riippuvuus ja takertuminen. Tämä ei koske ainoastaan asiakkaita, vaan yhtä lailla omaiset ja hoitajat tarrautuvat siihen, että asiakkaan kuntoutuminen ja toimintakyky on rakentunut juuri nii-

den seinien, toiminnan rakenteiden ja henkilökunnan osaamisen varaan. Luottamus siihen, että asiakkaan siivet kantavat myös toisin järjestetyn asuminen, hoivan ja toimintakykyä ylläpitävän toiminnan varassa puuttuu.

Asiakkaan kuntoutumisen tuloksiin ja pärjäämiseen luottaminen ei saa tarkoittaa sitä, että hänet kotiutetaan sanomalla ovella hyvästi. Konkreettisesti saattaen tapahtuva vastuunvaihto vaatii resursseja: Kuka saattaa ja varmistaa, että asiakas on myös vastaanotettu niiden palvelujen piiriin, jotka ovat hänen käytettävissään kotiutuksen jälkeen? Pelkkä esite ja puhelinnumero tai toteamus jossain saatavissa olevista palveluista ei riitä.

Tämän opinnäytetyön aiheena olevasta työskentelystä on jo seurannut työskentelymuoto, jota käytetään mm. oman kunnan ulkopuolelle sijoitettujen mielenterveyskuntoutujien kotiuttamisessa kunnan avopalveluiden piiriin. Sen kulmakivenä on jokaisen asiakkaan kohdalla erikseen tehtävä kotiutussuunnitelma, joka perustuu asiakkaan aidon kohtaamisen ja kuulemisen myötä löydettyjen tarpeiden ja voimavarojen mukaisen tukiverkoston rakentamiseen. Asiakas saatetaan tuen piiriin ”kädestä pitäen” ja hänelle nimetään vastuuhenkilö.

Aihe on ajankohtainen, sillä kaikessa palveluntuottamisessa siirrytään yhä enemmän avopalveluiden piiriin. Eri asiakasryhmien koko ajan kasvaessa yhteiskunnan varat eivät riitä raskaiden tukirakenteiden tuottamiseen saavutetun toimintakyvyn *säilyttämiseksi*. ”Seinien sisäpuolella” tuotettava palvelu on aina ja ainoastaan kuntouttavaa: kun kuntoutuksella on päästy (tai jääty pääsemättä) sen mahdollistamiin tuloksiin, asiakas kotiutetaan avopalveluiden piiriin. On ilmeistä, ettei asiakas aina osaa itsenäisesti hakeutua niihin, vaan jää liian helposti heitteille erityispalvelujen ja avopalvelujen väliin. Hyvän kotiutuksen olisi toimittava täydellä varmuudella. Eivätkä siihen riitä saatekirje ja hoitosuunnitelma.

Vielä enemmän aihe on ajankohtainen siksi, että on aika olla sulkematta yhteiskunnan heikompiosaisia pois yhteiskunnasta. Edelleen yhteiskunnan sivistyksen mittarina toimii se, miten se pitää huolta heikoimmistaan. Meidän

tehtävämme yhteiskunnan jäsenenä on oppia elämään heikommat keskuudessaamme.

LÄHTEET

Hammar, T. 2008. Palvelujen yhteensovittaminen kotihoidossa ja kotiutumisessa. Kotihoidon asiakkaiden avun tarve ja palvelujen käyttö sekä PALKO-mallin vaikuttavuus ja kustannus-vaikuttavuus. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Harjavalta siirtää vanhuksia laitoksista takaisin kotiinsa. 2011. Satakunnan Kansa 24.1.2011. Viitattu 13.10.2013. www.satakunnankansa.fi

Järvikoski, A. 1994. Vajaakuntoisuudesta elämänhallintaan? Kuntoutuksen viitekehysten ja toimintamallien tarkastelu. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Kankaanpään perusturvalautakunnan pöytäkirja 23.4.2013, 32 §. Viitattu 13.10.2013. <https://intranet.kankaanpaa.fi/djulkaisu/kokous/20133030-8.PDF>

Keltikangas-Järvinen, L. 2008. Temperamentti, stressi ja elämänhallinta. Helsinki: WSOY

Kettunen, R., Kähäri-Wiik, K., Vuori-Kermilä, A. & Ihalainen J. 2003. Kuntoutumisen mahdollisuudet. Helsinki: WSOY.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 2012. L 3, 28.12.2012/980.

Mattila, K-P. 2007. Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Raitasalo, R. (toim.) 1996. Elämänhallintaa etsimässä. Helsinki: KELA

Rissanen, L. 1999. Vanhenevien ihmisten kotona selviytymien. Yli 65-vuotiaiden terveys, toimintakyky ja sosiaali- ja terveyspalveluiden koettu tarve. Oulu: Oulun yliopisto.

Routio, P. 1995. Tuote ja tieto. Tuotteiden tutkimuksen ja kehittämisen opas. Viitattu 13.10.2013. <http://www2.uiah.fi/projects/metodi/010.htm>

Ruoppila, I. 2002. Psyykkisen toimintakyvyn tukeminen. Teoksessa E. Heikkinen & M. Marin (toim.) Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi, 119-150.

Seppälä, H. & Sundin, M. 2012. TOIMI Menetelmä psykososiaalisen toimintakyvyn kuvaamiseen. 4. p. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Viitattu 13.10.2013.

<http://herkules oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>

Sosiaaliportti www-sivut. 2009. Hyvä käytäntö / Hyvä kotiuttaminen. Viitattu 15.10.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi>

Suomisanakirja www-sivut. 2013. Viitattu 13.10.2013. <http://suomisanakirja.fi>

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uud. p. Helsinki: WSOY.

WHO & Stakes. 2004. ICF – toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. Helsinki: Stakes

Palaute tukihenkilötyöskentelystä

Työskentelin tukihenkilönä kevään, kesän ja alkusyksyn kuluessa muutaman euralaisen asiakkaan kanssa. Työskentelyn tavoitteena oli voimaannuttaa(*) asiakasta ja sen myötä mahdollistaa kotiuttaminen itsenäisempään asumiseen kotiin annettavien tukitoimien avulla.

Olette saanut tämän kyselyn, koska olette tällaisen asiakkaan läheinen tai hänen hoitohenkilökuntaansa kuuluva. Tällä lomakkeella on tarkoitus kerätä hoitajien ja läheisten näkemyksiä tukihenkilötoiminnan vaikutuksista, niin onnistumisista kuin kehitettävistä osa-alueistakin.

Kyselyssä on vain yksi avoin kysymys, johon voit vastata omin sanoin. Lyhytkin vastaus auttaa, joten pyydän käyttämään tähän hetken. Vastaaminen vie lyhimmillään vain minuutin. Vastausaika päättyy 20.10.2013.

Näitä tuloksia käytetään vastaavan työskentelymallin kehittämiseen sekä aiheesta Euran kunnalle tehtävään opinnäytetyöhöni. Vastaajien tai asiakkaiden henkilöllisyys ei tule missään vaiheessa esille eikä henkilön paljastavia yksityiskohtia ilmaista. Minua sitoo vaitiolovelvollisuus.

Yhteistyöterveisin, Maarit Haverinen, sosionomiopiskelija, Eura.

*) voimaantuminen = voimavarojen käyttöön saaminen, jonka tavoitteena on elämänhallinnan lisääntyminen

Mitä palautetta haluat antaa tukihenkilötyöskentelystä?

Voit antaa myönteistä tai kielteistä palautetta tai ajatuksiasi vastaavan työskentelyn kehittämisestä.

Työskentelin tukihenkilönä kevään, kesän ja alkusyksyn kuluessa muutaman euralaisen asiakkaan kanssa. Työskentelyn tavoitteena oli voimaannuttaa(*) asiakasta ja sen myötä mahdollistaa kotiuttaminen itsenäisempään asumiseen kotiin annettavien tukitoimien avulla.

Olette saanut tämän kyselyn, koska olette tällaisen asiakkaan läheinen tai hänen hoitohenkilökuntaansa kuuluva. Tällä lomakkeella on tarkoitus kerätä hoitajien ja läheisten näkemyksiä tukihenkilötoiminnan vaikutuksista, niin onnistumisista kuin kehitettävistä osa-alueistakin.

Kyselyssä on vain yksi avoin kysymys, johon voit vastata omin sanoin. Lyhytkin vastaus auttaa, joten pyydän käyttämään tähän hetken. Vastaaminen vie lyhimmillään vain minuutin. Vastausaika päättyy 20.10.2013.

Näitä tuloksia käytetään vastaavan työskentelymallin kehittämiseen sekä aiheesta Euran kunnalle tehtävään opinnäytetyöhöni. Vastaajien tai asiakkaiden henkilöllisyys ei tule missään vaiheessa esille eikä henkilön paljastavia yksityiskohtia ilmaista. Minua sitoo vaitiolovelvollisuus.

Yhteistyöterveisin, Maarit Haverinen, sosionomiopiskelija, Eura.

*) voimaantuminen = voimavarojen käyttöön saaminen, jonka tavoitteena on elämänhallinnan lisääntyminen

Mitä palautetta haluat antaa tukihenkilötyöskentelystä?

Voit antaa myönteistä tai kielteistä palautetta tai ajatuksiasi vastaavan työskentelyn kehittämisestä.